

FÓKUSZ

A KÜLÖNLEGES BÁNÁSMÓD INTERDISZCIPLINÁRIS MEGKÖZELÍTÉSEI

Szerkesztő / Editor:

Mező Katalin

2026

Kiadó / Publisher:

DEBRECENI EGYETEM,

GYERMEKNEVELÉSI ÉS GYÓGYPEDAGÓGIAI KAR

Szerkesztő: Mező Katalin (PhD)
Lektorok: Mező Ferenc (PhD)
Szabóné Balogh Ágota (PhD)

Kiadó: Debreceni Egyetem, Gyermeknevelési és Gyógypedagógiai Kar
4220 Hajdúböszörmény, Désány István utca 1-9.
Tel.: +36 52 512 900/5021, +36 52 560 160
Web: <https://gygyk.unideb.hu/>

ISBN 978-963-490-818-0

DOI <https://doi.org/10.65006/f7d6s92e>

Hivatkozás / Cite:

Mező Katalin (Szerk.)(2026). *Fókusz: A különleges bánásmód interdiszciplináris megközelítései*. Debreceni Egyetem, Gyermeknevelési és Gyógypedagógiai Kar, Hajdúböszörmény. ISBN 978-963-490-818-0 DOI: <https://doi.org/10.65006/f7d6s92e>

Minden jog fenntartva.

Jelen kiadvány sem részben, sem egészben nem másolható sem elektronikus, sem mechanikus eljárással – ideértve a fénymásolást, a számítógépes rögzítést vagy adatbankban való felhasználást is – a jogtulajdonos írásbeli engedélye nélkül.

© 2026 Mező Katalin

TARTALOM

ELMÉLETI ÉS EMPIRIKUS TANULMÁNYOK A NEVELÉSTUDOMÁNY KÜLÖNBÖZŐ TERÜLETEIRŐL 9

Czipczerné Bartók Erika:

Paradigmaváltás az óvodai inkluzív nevelés területén 11

Dominek Dalma Lilla:

A társadalmi tanulás értelmezése az UNESCO oktatáspolitikai dokumentumaiban 23

Hajdú Valéria:

A fogyatékossgal élő szülők gyermekeinek fejlődési jellemzői

– egy kvalitatív előkutatás eredményei 43

Kostyák Eszter – Pusztafalvi Henriette:

Integrációs kritikus pontok és pedagógus-attitűd

az SNI gyermekek oktatási pályájában a magyar köznevelésben 59

Major Lenke – Horák Rita – Kalmár Laura:

A tanulási motiváció vizsgálatának többdimenziós modellje 81

Major Lenke – Horák Rita – Kalmár Laura:

A tanulási motiváció vizsgálatának többdimenziós modellje

a digitális oktatási átmenet időszakában 99

Nemes Magdolna – Seszták Katalin:

A korai kétnyelvűség és a nagyszülők szerepe külföldön élő magyar családok életében 103

VALLÁSPEDAGÓGIAI ÉS KULTÚRTÖRTÉNETI TANULMÁNYOK 121

Balogh Dávid:

A tehetséggondozás szerepe a református hittanoktatók hivatásában és képzésében 123

Fehér Ágota:

A tehetséggondozó pedagógus személye és gyakorlati eszköztára

pedagógushallgatók tapasztalatai alapján 131

Krasicki, Arkadiusz:

Jesus' Childhood: between Obedience and Disobedience (Luke 2:41–52) 151

Pap, Ferenc: <i>Inclusive Institutions and Reformed Spirituality – Experiences from an International Research Project in the Context of Reformed Teacher Training</i>	167
Csizmárné Gede Erika Judit: <i>A fogyatékoság teológiai és pedagógiai értelmezése a középkori keresztény gondolkodásban</i>	181
Frank Tamás: <i>A konduktív pedagógia reprezentációs diskurzusai a köznevelésben, 1953–2005</i>	191
Pornói Imre: <i>Gyógypedagógiai osztályok az általános iskola kiépülésének korai időszakában</i>	205
INNOVATÍV PEDAGÓGIAI MÓDSZEREK	217
Demeter Zsuzsa: <i>Mesterséges intelligencia alapú oktatási robotok a gyógypedagógiában: Loona és LOOI</i>	219
Mező, Szíriusz: <i>Does Explicit or Implicit User Interactions Influence the Personalization of Recommendation Systems More?</i>	235
Pšenáková Ildikó – Pokorný Milan – Szabó Tibor: <i>Szoftveralkalmazások a matematika és informatika oktatásában – lehetőségek a differenciált és aktív tanulás támogatására</i>	251
Túri Ibolya: <i>Digitális pedagógiai innováció a konduktorképzésben – a digitális kompetenciák, a gamifikáció és a mesterséges intelligencia integrációja a curriculumfejlesztésben</i>	267
Mező Katalin – Falucskai Veronika: <i>„Viharos Húszasok”: Egy történelmi projekt tanítási tapasztalatai tanulásban akadályozott tanulók esetében</i>	293
Müller Anetta – Mező Katalin – Mező Ferenc: <i>Módszertani javaslatok az autizmus spektrum zavarral és a figyelemhiányos hiperaktivitás zavarral élő gyermekek úszásoktatásához</i>	311

MŰVÉSZETPEDAGÓGIAI KUTATÁSOK	329
Csányi, Andrea Mária – Molnár , Csenge Andrea: <i>Experiences in Linguistic Profile Analysis in Cases of Intellectual Disability</i> – <i>In the Light of a Complex Arts Education Program</i>	331
Dan Beáta Andrea – Árkosi Julianna – Wagner Andrea Mária: <i>A fuzzy-set kvalitatív összehasonlító elemzés (fsQCA)</i> <i>módszertani szerepe a neveléstudományi kvalitatív kutatásban.....</i>	357
Elek Ágnes: <i>Művészettörténet batárok nélkül:</i> <i>egy komplex vizuális alkotóműhely tapasztalatainak adaptálása a konduktív pedagógiában.....</i>	371
Mező, Szíriusz: <i>To What Extent do Real Guitar Fret Positions Deviate</i> <i>from those Predicted by the Equal Temperament Mathematical Model?</i>	379
Oravecz Adrienn: <i>A színék hatása, avagy a szín a lélek tükré?</i>	395
Tamásiné Dsupin Borbála – Fögel-Veres Anett – Árkosi Julianna: <i>Játsszunk a zenével! – az élményszerű zenetanítás lehetőségei</i>	403

**A TEHETSÉGGONDOZÓ PEDAGÓGUS SZEMÉLYE
ÉS GYAKORLATI ESZKÖZTÁRA
PEDAGÓGUSHALLGATÓK TAPASZTALATAI ALAPJÁN**

Fehér Ágota (PhD)

E-mail: feher.agota@kre.hu

Károli Gáspár Református Egyetem Pedagógiai Kar, Nagykőrös (Magyarország)

Absztrakt

A pedagógusképzésnek fontos feladata tudatosabbá tenni a gyermekek felnövekedését segítőket a tehetséggondozás területén is. Jelen tanulmány a KRE Pedagógiai Kar különböző pedagógusképzési szakjain pályájukra készülő hallgatók kérdőíves válaszainak tendenciáit összegzi, főként a tehetséggondozó pedagógus személyéhez és gyakorlati eszköztárához kapcsolódóan. Célunk az adott gyermeki életkori szakaszhoz illeszkedő tehetségsegítő tendenciák megragadása által a hallgatók felkészülésének gazdagítása.

Kulcsszavak: tehetséggondozás, pedagógusképzés, életkori sajátosságok

Abstract

THE PERSONALITY AND PRACTICAL TOOLS OF THE TALENT DEVELOPMENT TEACHER BASED ON THE EXPERIENCES OF TEACHER TRAINING STUDENTS

An important task of teacher education is to raise awareness among those who support children's development, including in the area of talent development. This study summarizes trends in the questionnaire responses of students preparing for their careers in various teacher education programs at the KRE Faculty of Pedagogy, focusing on the profile of a teacher who nurtures gifted students and the practical tools they use. Our goal is to enrich the students' preparation by identifying talent-supporting approaches appropriate for the specific age stage of the children they will work with.

Keywords: talent development, teacher training, age-specific characteristics

„Annak a beszédnek, ami megérinti az ember szívét, életet teremt, fantáziát inspirál, ideákat közvetít, amely megjeleníti és táplálja az életet, annak megélt élményekből és szívből kell jönnie.” (Szabó, 2019, 244.) Grün gondolata hűen kifejezi a gyermekek legjobb képességeinek kibontakoztatása szempontjából is meghatározó, lényegi üzenetet: ahhoz, hogy kitartóan haladhasson előre az érdeklődése szerinti téma mélységeinek kibontása mentén, észrevehessen abban új és új összefüggéseket, egyedi alkotásokat formálhasson, s mindezzel magasabb minőségű céljait is megvalósíthassa, különösen fontos szerepe van az őt kísérő nevelőknek, pedagógusoknak. Hiszen a tehetségek világa sem mentes megakadásoktól, érzelmi vívódásoktól, esetleges kudarcélményektől, ám a legfontosabb azt a lelkesítő húzóerőt megélni és megerősíteni, amelynek köszönhetően mégis folytatja útját.

Pedagógusképző intézményként a Károli Gáspár Református Egyetem Pedagógiai Kara elkötelezett a legjobb képességek kibontakoztatásának támogatásában mind a pedagógushivatás megkezdésére törekvő hallgatói, mind már végzett pedagógusként köznevelési intézményekben a rá bízott gyermekekkel munkálkodó kollégák, mind ismereteinek és készségeinek folyamatos gazdagításához kapcsolódóan továbbképzést végző pedagógusok kísérőjeként. Karunk komplex tehetségprogramok szervezésén túl széleskörű együttműködésekkel, szakmai programokkal – konferenciák, előadássorozatok, szakmai fórumok, egyéni és csoportos szupervíziós lehetőségek – segíti más intézmények tehetségprogramjának megvalósítását is, ezzel hallgatóink számára közvetlenül is komplex rálátást nyújtunk ezek működésére, módszertani értékeire, eredményeire.

Jelen kutatás során a pedagógushallgatóink elgondolásainak és tapasztalatainak kérdőíves vizsgálati eredményeit tekintjük át. Kérdésköreink között érintettünk a tehetség fogalmi megragadásához kapcsolódó, valamint a tehetséges személyiségre jellemző lelki sajátosságokat, Karunk szellemisége mentén a hitbeli érintődés és a tehetséggondozás kapcsolódását. Mindezekre építve a tehetségsegítő pedagógus személyes készségeinek és pedagógiai eszköztárának szerepéről a tehetséggondozás során, valamint a pedagógushallgatók közvetlen tapasztalatairól tettünk fel kérdéseket.

Célunk a pedagógusképzésben, kiemelten csecsemő- és kisgyermeknevelő, óvodapedagógus, valamint tanító alapképzési szakokon részt vevő hallgatók gondolatainak feltárása a témában, a szakjaik mentén az adott gyermeki életkori szakaszhoz illeszkedő tehetségsegítő tendenciák megragadása. Bízunk abban, hogy a kirajzolódó tanulságok a pedagógushivatás útján az elkövetkezőkben is segítségül szolgálhatnak tehetségsegítő tevékenységek során.

A tehetséggondozás lelkülete a pedagógus személyisége és gyakorlati eszköztára tükrében

A gyermekek legjobb képességeinek kibontakoztatása nagyban összefügg egyéni, személyiségbeli meghatározókkal, egyúttal a környezet segítő-fejlesztő hatásával, különösen a gyermek útját kísérő pedagógusok, a velük való kapcsolat szerepe jelentős. Igen korai kutatások is tettek már megállapításokat a jó tehetségsegítő pedagógusról, s ahogyan gazdagodtak a tehetség fogalomkörének meghatározásai, komplexebbé vált az elméleti modellek köre, úgy a kapcsolódó pedagógusképhez is további szempontok járultak hozzá (Mező F., 2012; Bodnár & Mező F., 2024).

H. Révész Margit (1930) megfogalmazása szerint a tehetségek világa leginkább abban tér el társaitól, hogy „intenzitásbeli tényező a nagyobb szellemi energiában nyilvánul meg, amelynek folytán az illető aktivitása tágabb körű, mint az átlagemberé” (Herskovits, 2013, 72.). Bár e megjelölés a 19. század kezdetén fogalmazódott, napjainkban is érvényes üzenettel bír: szakirodalmaink ugyancsak alátámasztják ezt az energikusságot, széles körű érdeklődést és aktív kapcsolódást a világhoz, nyitottságot és befogadást, majd a minél magasabb szintű eredményességre törekvést, kitartó elköteleződést (Harmatiné Olajos, 2011). Bizonyos, hogy a tehetséges személyiséget kísérő nevelői, pedagógusi viszonyulás tekintetében e jellemzőkhöz fontos igazodni: engedjünk teret a tehetségek érdeklődésének, aktív felfedezőkétségének, s a kitartó munka iránti mély elköteleződésének, hiszen mindezek nyújtanak lelkesítő hatást és erőforrást a kibontakozásához.

A 20. század első felében további elméleti megközelítések is születtek a témában, többek között Bentley (1937) és Carroll (1940) kiemelik: „a tehetséges diákokat tanító pedagógusok lelkesedjenek a tanulás iránt, legyenek jártasak az összes oktatási módszer használatában, legyenek erkölcsileg feddhetetlenek, és ne legyenek féltékenyek, illetve önzőek” (Tóth, 1998, 225.). Bentley további gondolataiban a szakterületi meghatározók hangsúlya is érvényesült, hiszen a speciális képzettség szerepe, az adott téma gondos ismerete szintén nélkülözhetetlenek a tehetséggondozás során. A pedagógus szakértelmének meghatározó szerepe Drews (1976) megfogalmazásában is kiemelkedik: „jóval többet kell tudniuk, és a tudásuknak messze túl kell terjednie a saját tárgyukon” (Tóth, 1998, 230.). A tehetséggondozó pedagógus egy szakterületre való saját széleskörű rálátása hozzásegíthet ahhoz is, hogy annak gazdag árnyalatait is megossza az érdeklődő gyermekekkel, fiatalokkal, a bennük megfogalmazódó kérdésekhez újabb mélységeket és számukra érdekes összefüggéseket tárjon fel. Ha a pedagógus a téma megosztása során így kapcsolódik a gyermekekkel, azzal saját lelkesedése is átsugárzik, őket is bevonódásra, további elmélyülésre biztatja.

Értékes kutatási iránynak számított közvetlenül tehetséges diákok megkérdezése a témában, akik 1954-ben Davis eredményei a következő listát határozták meg: együtt-

működő-demokratikus attitűd, barátságosság, az egyéni sajátosságok figyelembe vétele, széles érdeklődési kör, kellemes megjelenés és modor, korrektség, tárgyilagosság, humorérzék, határozott fellépés, következetesség, a személyes problémák iránti érdeklődés, rugalmasság, a dicséret és elismerés gyakori alkalmazása, és az adott tantárgynak az átlagosnál jóval eredményesebb tanítása (Tóth, 1998, 226.). Érezhető e megjelölésekből, hogy a tehetséges személyiség saját eredményességéhez olyan pedagógust lát megfelelőnek, aki mind tudásban, szakmai tartalomban, mind kapcsolódásának módjában érti és érzi a tehetségesség komplexitását. Rávilágít, hogy már az 1950-es években megjelenik e listában a pedagógus tudásvágyának szerepe mellett a személyes megszólíthatósága, a tehetséges személyiség akár nehézségeivel való törődése, rugalmassága. E pedagógusi vonások azért is fogalmazódhattak meg az érintettek számára, hiszen a tehetségek gyakran túlérzékenyek (Dabrowski (1937) alapján túlingerlékenyek), érzelmi vívódásokkal küzdenek, elmélyülésük egy téma irányában akár megakadályozza a kortársakkal való kapcsolódást (Harmatiné Olajos, 2011), így mindezek miatt a segítséget jelent számára, ha a pedagógusban együttérző, megértő, türelmes társra találhat. A további pedagógusi vonásokhoz kapcsolódóan a tehetségek egyedi látásmódját, kreativitását elfogadó, összességében lelkesítő, belső erőforrásokat gazdagító szemlélete kapott megerősíthető. Mindezek szerepe azért is kiemelendő, mert az őszinte odaadás lelki megerősítést, a belső békesség megélését nyújtja (Szabó, 2019, 247.), ami további erőforrásul szolgál, így hosszabb távon is értékes támaszát jelenti a tehetséggondozásnak.

„A pedagógus szakterülete iránti elkötelezettség mélysége és kitartása, hogy erő és hit tekintetében is mintát tudjon mutatni” (Dávid és Polonkai, 2019, 644.), alapvető a tehetségek kísérésében. A lelki erőforrások és a bizalom, a hit a képességek megmutatkozásában arra a lelki többletre is rávilágít, ami a tehetséggondozás folyamatát is minőségi gazdagítással kíséri. Hiszen a tehetség mint kapott „kegyelmi ajándék” egyben alkotóerő, mely „áldássá” válhat önmagunk és mások számára egyaránt (Kádár, 2020, 8–9.). „Az Újszövetségben a Szentlélek Isten adományai, más szóval a lelki vagy kegyelmi ajándékok (görögül: dóréma, charisma) ruházzák föl az egyes embert különös adottságokkal. Ezek az ajándékok feladatra kötelezik a megajándékozottat.” (Kádár, 2020, 7.) A pedagógus legfontosabb feladata tehát az, hogy a gyermekek számára személyes küldetések bejárását segítsék, építve mindazokra a készségekre, amelyek megadattak számukra ehhez. A lelki erőforrás megélhető, ha a kapott életfeladatok minél teljesebb megvalósítását segítjük a ránk bízottak életútját kísérve. „Az oktatás célja, hogy ... hozzájáruljon a diák fejlődéséhez ... hogy képes és kész legyen arra, hogy a neki adatott tehetségével szolgáljon” (Kalkman, De Kool & Roeleveld, 2012, 21.). Kereszttyén pedagógusok e szellemiséget úgy szolgálhatják hivatásuk során, ha a gyermekek számára segítenek felfedezni, mi az ő személyes életük célja, s ahhoz rendeltén segítenek elérni a

bennük rejlő képességeket, ezáltal kísérik a gyermekeket a számukra adatott úton lépéseikben.

A tehetséges személyiség gyakran életkoránál előrébb tart érettségben, gondolataiban olyan kérdések fogalmazódnak, amelyek komplexebb és magasabb minőségű tudás-rendszert, így további kitartást és erőforrásokat igényelnek (Harmatiné Olajos, 2011). Olyan pedagógusra volna szüksége, akivel megoszthatja új gondolatait, aki további kérdések megfogalmazására biztatja, majd kíséri további elmélyülése eredményeinek megosztásában. Mindezt minden pedagógus azáltal is támogathatja, ha segítőkészséggel, odaadással, „kisugárzó lelkesedésével” izgalmas tanulási helyzeteket tud teremteni. Folyamatosan erőfeszítéseket tesz azért, hogy a tanítványai kedvvel és elmélyülten foglalkozzanak a feladataikkal, és ennek érdekében arra törekszik, hogy lehetőleg minden gyermek olyan erőt próbáló feladatot kapjon, amely éppen megfelel a képességeinek, vagyis a képességeihez mérten nem is túl nehéz, és nem is túl könnyű feladatot” (Dávid és Polonkai, 2019, 641.). „Az emberek azzal foglalkoznak szívesen, ami számukra élvezetes, és azt élvezik, amit jól tudnak csinálni” (Csíkszentmihályi, 2010, 29.). Ez határozza meg a kitartó elmélyülés megvalósulását leginkább, s járul hozzá a belső hajtóerőhöz, lelkes további elmélyüléshez.

A tehetséges személyiség és a tehetséggondozó pedagógus főbb vonásait tekintve már a tehetség-kutatások korai fázisaiban is megfogalmazódtak sajátosságok. Mindezek főbb példái az 1. táblázatban összegezhetők.

Mindezen főbb személyiségbeli meghatározók a tehetségek kibontakozásához kapcsolódóan magukban hordoznak gondolati, érzelmi és társas sajátosságokat egyaránt, a legjobb képességek megmutatkozása így a személyiség teljességét érinti. Joan Freeman eredményt elért tehetségekkel készült interjúk során tárta fel élettörténeti sajátosságaikat, így többek élményeinek közös jegyeit. Alátámaszthatóvá vált: „A személyiség ... jelentősen befolyásolja, mit teszünk a tehetségünk kibontakoztatása érdekében, mennyire vagyunk ambíciózusak és vagyunk képesek meglátni-kiaknázni a lehetőségeket. ... Döntő tényező, hogy az életben eléjük kerülő feladatok megoldásához kaptak-e valamilyen ösztönzést, hogy mennyire volt pozitív a szűkebb környezetük hozzáállása.” (Freeman, 2015, 17.).

A lelki húzóerő megtapasztalása, a kitartás szempontjából életkortól függetlenül is fontosnak tekinthetjük a külső megerősítéseket, egyúttal a pozitív lelkiállapotot megsegítő hatásokat: ekkor a személy bevonódása fokozódik, elmélyültebb figyelemmel kíséri feladatait, amelyeket így magasabb szinten tud eredményre juttatni. A pedagógusok pozitív, ösztönző szerepe mintául is szolgál a diákok számára, önmaguk is belsővé tudják tenni. Ezáltal hosszabb távon is megtapasztalhatják annak segítő erejét és értékét, mindez pedig az eredményességük magasabb szintjéhez is biztosabban járul hozzá. „Minden

tehetségterület esetében életre szóló elhivatottságra van szükség ahhoz, hogy ... kiemelkedőnek számító szintet érjünk el” (Freeman, 2015, 75.), s ezt az utat kísérő pedagógusok szerepe jelentős.

1. táblázat: *A tehetséges személyiség és a tehetségsegítő pedagógus főbb vonásai (forrás: a Szerző)*

Jellemző	A tehetséges személyiség	A tehetségsegítő pedagógus
aktivitás, felfedezőkétség	„nagyobb szellemi energia”(H. Révész, 1930)	sokrétű érdeklődés, aktív felfedezőkétség, kitartó munka iránti mély elköteleződés támogatása
lelkesedés a tanulás mint érték iránt	kitartás, feladat iránti elköteleződés, bevonódás	„a tehetséges diákokat tanító pedagógusok lelkesedjenek a tanulás iránt” (Bentley, 1937; Carroll, 1940)
inspiráció	„az inspiráció nem más, mint külső élményen alapuló ösztönző hatások eredményeként kialakuló belső motiváció” (Mező, 2023a,16.)	inspirátor: „körül kell venni a tanulókat a saját területükön aktív, alkotó inspirátorokkal, innovátorokkal (pedagógusokkal, művészekkel, tudósokkal, az élet bármely területén produktív személyekkel), akikkel való személyes találkozás életreszóló inspirációt jelenthet” (Mező, 2023b, 11.)
szakterületre való széleskörű rálátás	komplex és kitartó szakmai érdeklődés	„jóval többet kell tudniuk, és a tudásuknak messze túl kell terjednie a saját tárgyukon” (Drews, 1976) speciális képzettség (Bentley, 1937) adott tantárgynak az átlagosnál jóval eredményesebb tanítása (Davis, 1954)
érzelmi sajátosságok és ráhangolódás	túlérzékenység, túlingerlékenység (Dabrowski, 1937), érzelmi vívódás	egyéni sajátosságok figyelembe vétele, személyes problémák iránti érdeklődés, dicséret és elismerés gyakori alkalmazása (Davis, 1954) „legyenek jártasak az összes oktatási módszer használatában” (Bentley, 1937; Carroll, 1940)
első lelkierő és hit	tehetség mint kapott „kegyelmi ajándék” (Kádár, 2020, 7.) „... feladataira kötelezik a megajándékozottat.” (Kádár, 2020, 7.)	gyermekek számára személyes küldetések bejárását segítség, építve mindazokra a készségekre, amelyek megadattak számukra ehhez (Kalkman, De Kool & Roeleveld, 2012, 21.) „képességeihez mérten nem is túl nehéz, és nem is túl könnyű feladatot” (Dávid és Polonkai, 2019, 641.)

A tehetséggondozás lelkülete az életkor tükrében: kisgyermekkori tehetséggondozás

„A tehetség a gyermekkorban lehetőség, remény, ígéret” (Kissné Zsámboki, 2018, 161.). Ahhoz, hogy ez a reménység közvetlen megmutatkozáshoz is segíthessen, a legfontosabb alapját jelentő kisgyermekkori sajátosságait fontos célzottan is megragadni.

2–3 éves korban a gyermekek számára legfontosabb a szeretetteljes környezet, amely kiszámítható, biztonságélményt nyújt, támaszt és rendszerességet közvetít, és amelyben a szabad felfedezés lehetséges. Hiszen ez az időszak a szenzomotoros szakasz ideje, amikor a gyermek a világot a spontán érzékelési-észlelési és mozgási folyamatainak keresztül ismeri meg (Vajda, 2014), készségeinek kipróbálását, gyakorlását lehetővé tevő környezetben mindez a számára megfelelő tempóban tehető meg. A tehetség első jelei már ekkor felismerhetők a gyorsabb beszéd- és mozgásfejlődésen, a gyermek érdeklődésének nyitottságán, élénk világmegismerési törekvésein, egyúttal elmélyült, kitartó játékan keresztül (Buda, 2004).

„3–6 éves korban a tanulást spontán, elsősorban még a mozgásos, utánzásos játékban realizálódó érzéki, érzelmi, kreatív, szociális és gyakorlati lehetőségként felfogó nevelés az eredményes” (Füllér, 1999, 35.). Ebben az időszakban gazdagabban megmutatkozhat a kiemelkedőbb képességekkel rendelkező kisgyermekek – érdeklődési körüknek megfelelő – nyitottsága szűkebb és tágabb környezetük irányában. Elmélyült bevonódással, odafigyeléssel kísérik tevékenységeiket és a körülvevő eseményeket. Erőteljes tanulási, megismerési vágy és explorációs aktivitás jellemző rájuk, s ennek is szerepe van abban, hogy az intenzív befogadókészség által az alvásigényük lecsökken. További jellemzőjük a beszéd- és mozgáskészségükben megmutatkozó érettség, az adott életkorban elvárthoz képest fejlettebb szókincs és általános tájékozottság, egyúttal az információfeldolgozás komplexitása jellemzi. A jó megfigyelőkészség mellett kiváló emlékezeti kapacitásuk biztosítja, hogy a megtapasztalt élmények a későbbiekben is rendelkezésükre álljanak. Kíváncsiság és kreatív problémamegoldás, időnként távoli asszociációk, gazdag összefüggéslátás kísérik gondolatáramlásukat (Mező K., 2021; Mező F., 2012). Ebből adódóan egy-egy helyzet megoldá-sához mások számára szokatlan, egyedi módon tudnak eljutni. A megoldáshoz vezető út mély és intenzív figyelemmel társul, majd az öröm élményének átélése is kíséri.

6-7 éves korig a világ megismerésének fejlődése során a gyermekeknek fokozott szükségük van arra, hogy kézzel fogható, manipulálható tárgyak álljanak rendelkezésükre (Vajda, 2014). A tehetség korai jeleiként kifejeződik a határozottabb érdeklődési kör, kiemelten az írásbeliség, az olvasás, a számolás területén. Megmutatkozik a feladathelyzetbe való elmélyült, kitartó bevonódás, az elköteleződés azok irányában, egyúttal kellő önállóság, nehéz befolyásolhatóság is jellemző. „Az ösztönző környezet készíti a

gyermeket arra, hogy élénk tájékozódással fürkéssze azt, próbálja ki önmagát, talányokat, problémákat tisztázzon, járjon mindennek a végére. Ezen belső késztetések alakulásában a gyermeki ismeretvágytól a kutató tehetséghez, a gyermeki fantáziától a művészi készséghez vagy más tehetségterülethez vezethet az út” (Füllér, 1999, 34.)

A tehetségek kisgyermekkorai kibontakozása azonban csak akkor valósulhat meg igazán, ha a gyermekek érzelmi fejlődése is megfelelő alapokra épül. Hiszen nem a képességek gyakorlásának kell az első helyen állnia a korai tehetséggondozásban; a megfelelő érzelmi teherbíró képességek sokkal lényegesebb gyökerét jelentik a növekedésnek is. A korai tehetséggondozás során „a legeredményesebb fejlődés-fejlesztés útja az érzelmi nevelésen, a játékos kreativitáson és a szociális szituációkon, tevékenységeken keresztül vezet” (Füllér, 1999, 35.) Ha mindez megalapozódhat, úgy kisiskoláskorban további eredményes tehetség-megmutatkozások is megvalósulhatnak.

A kisgyermekkorai tehetséggondozáshoz kapcsolódóan a személyiség komplexitására épülő tehetség-sajátosságokat az óvoda-iskola átmenet időszakában alkalmazható ún. tehetségútlevél szempontsora is összegzi (Kissné Zsámboki, 2018, 159–160.), ami értékes segítségül szolgál a gyermek reakcióinak megragadásához, egyúttal kísérheti őt bontakozásának következő szakaszaiban is.

Módszer

Jelen kutatás célja a gyermekek felnövekedését kísérő leendő pedagógusok tudatosságának növelése a tehetséggondozás vonatkozásában, s annak megvizsgálása, hogy gyakorlati tapasztalásaik mentén hogyan tükröződnek az egyes életkori sajátosságok a gyermekek legjobb képességeinek kibontakoztatásához kapcsolódóan. A megszólított hallgatók szakjainak tükrében megvizsgálva az érkezett válaszokat, jellegzetes tendenciák ragadhatók meg, amelyek megerősítésként szolgálnak, s egyúttal további feladatokra irányítják a figyelmet.

Minta

Jelen kutatás a Károli Gáspár Református Egyetem Pedagógiai Karán csecsemő- és kisgyermeknevelő, óvodapedagógus és tanító alapképzési szakon, nappali munkarendben tanuló hallgatókat szólította meg a tehetségsegítés szakjukra – és általa hivatásukra – hangolt sajátosságaihoz kapcsolódóan. A hallgatók képzésük során folyamatosan részt vesznek intézményi gyakorlatokon, közvetlenül is rálátva a szakjuk pedagógiai gyakorlatára, egyre komplexebb saját egyéni bevonódásukkal kísérve mindezeket, így a témához kapcsolódó gondolataik is megfogalmazhatók, tapasztalásaikra építhetők. Jelen tanulmány az érkezett válaszokat (N=54 fő) összegzi és elemzi.

Eszközök

A kutatásra a hallgatókkal való személyes találkozás során került sor kérdőív alkalmazásával, amelyben zárt és nyitott kérdéseket egyaránt lehetővé tették a gondolataik, tapasztalataik megragadását. A kérdőív témaszálai érintették a tehetség fogalmi körvonalazásához kapcsolódó, valamint a tehetséges személyiségre jellemző lelki sajátosságokat. Karunk szellemiségét követve közvetlenül érintésre került a hit szerepe a legjobb képességek kibontakoztatása során, így hallgatóinkat is megkérdezve a hitbeli érintődés és a tehetséggondozás kapcsolódásáról. A tehetségsegítő pedagógus személyes készségei és tevékenységei mint lehetőségek a tehetségek fejlesztésében, gyarapításában további kérdések témaszálaikat képezték, mindvégig a pedagógushallgatók közvetlen gyakorlati tapasztalatának megszólításával a témában.

Eljárás

A válaszadók közvetlen személyes jelenléttel, papír-ceruza kérdőív alkalmazásával, kézírásos formában osztották meg válaszaikat. Mindezeket jelen tanulmány tartalomelemzés által rendszerez a kitöltők szakjára vonatkozó bontásban.

Eredmények

A kérdőív tartalmi egységeit követve a válaszok rendje az alábbi tendenciákban ragadható meg.

A tehetség fogalomköréhez kapcsolódó asszociációk

Hallgatóinktól először azt kértük, fejezzék be a következő mondatot: A tehetség olyan, mint ..., mert E gondolat magában hordozza a tehetség fogalmának meghatározásával kapcsolatos élményeket, gondolatok megragadását segíti. A 2. táblázatban az érkezett válaszok jellegzetes példáit mutatjuk be a megkérdezett hallgatók szakjának megfelelő bontásban:

A tehetség fogalomköréhez kapcsolódó asszociációk leginkább a természet képeit idézték fel a pedagógushallgatókban, kiemelten növényi hasonlatokat. A válaszok hangsúlyt helyeznek a növekedés, fejlődés megvalósulásának lehetőségére, így a tehetségekben rejlő készségek hosszabb távon történő gyümölcsözésére is utalnak. Az idő megjelenése a válaszok háttérében valóban szükséges, hiszen mindannyian fiatal életkorban fognak találkozni a gyermekekkel hivatásuk során, amikor mély hatásokat alapozhatnak meg, ám a gyermek mindezt magával viszi felnövekedése során, s leginkább az valószínűsíthető, hogy később fog tudni valóban termésre fordulni a hatás.

2. táblázat: A tehetséges olyan, mint... mondatbefejezés tendenciái a hallgatói válaszok alapján
(forrás: a Szerző)

A tehetséges olyan, mint a ...	Csecsemő- és kisgyermeknevelő	Óvodapedagógus	Tanító
mag, növény, erdő	...mag, növény, erdő „már ott rejlik benne a jövő virága, hagyni kell kibontakozni” „ha megfelelően gondozzuk, szépen fejlődik, kivirágzik” „gyönyörű fa lesz belőle” „fáról fára ültetnek”	...mag „mag, amiben ott rejlik az egész erdő” „segítséggel, támogatással bontakozik ki” „megfelelő gondoskodással, odafigyeléssel és szeretettel hatalmas, egyedi növényt fejlődhet” „ápolni kell, így tud kibontakozni” „ha gondozzuk, idővel kinyílik belőle valami különleges”	
ajándék		...talentum „egy talentum, amit Istentől kaptunk”	...ajándék „ajándék, amit Istentől kaptunk” „Isten ajándéka, ami mindenkinek különböző”
további gondolatok	...épülő ház „kőről kőre kell felépíteni és gondozni”	...folyó „utat tör magának, még ha akadályok állnak is előtte” történelem „egyedi és megismételhetetlen”	...bölcesség „bölcesség, mely teljessé tesz”

A tehetség fogalmköréhez kapcsolódó asszociációk leginkább a természet képeit idézték fel a pedagógushallgatókban, kiemelten növényi hasonlatokat. A válaszok hangsúlyt helyeznek a növekedés, fejlődés megvalósulásának lehetőségére, így a tehetségekben rejlő készségek hosszabb távon történő gyümölcsözésére is utalnak. Az idő megjelenése a válaszok háttérben valóban szükséges, hiszen mindannyian fiatal életkorban fognak találkozni a gyermekekkel hivatásuk során, amikor mély hatásokat alapozhatnak meg, ám a gyermek mindezt magával viszi felnövekedése során, s leginkább az valószínűsíthető, hogy később fog tudni valóban termésre fordulni a hatás. Kiemelkedik a gondozó környezet szerepét bevonó válaszok nagyobb gyakorisága is,

amelyben saját pedagógusi szerepük, ezáltal segítő kísérésük értékessége, valamint a legjobb segítésként a gyermekekre hangolódó figyelem hangsúlya is megfogalmazódik.

A hallgatói válaszok körében többször is kiemelésre került a tehetség érték- és ajándékjellege, amelyet mindannyian kaptunk, s tanító szakos hallgató gondolataiban jelent meg plusz mozzanatként: „ami mindenkinek különböző”. Érezhető a gyermekekre mint egyedi személyiségekre irányuló figyelem fontossága a gondolat háttérében, egyúttal az ajándékban rejlő megbecsülendő érték és hála élménye. Tehetségsegítő pedagógusok számára mindezek valóban megtapasztalható, lélekben is erősítő adó élményeket hordoznak, minőségi többlettel gazdagítják a tehetségről való gondolkozást csakúgy, mint a szintén több tanító szakos hallgató válaszában megjelenő bölcsesség-gondolat.

Szakos sajátosságként tekinthetünk csecsemő- és kisgyermeknevelő hallgató válaszában megjelenő házépítési párhuzamra, ami valóban tükrözi a kisgyermekkel való foglalkozás során türelmet is igénylő, apró lépésenként való fejlődésben megmutatkozó kísérés szerepét. Óvodapedagógusi párhuzamként pedig a folyó és a történelem asszociációja különleges. Éreztetik az e válaszokat megfogalmazó hallgatók differenciáló szemléletét a gyermekek egyediségére gondolással, valamint a mozgásban levés, az aktivitás erejét a világ megismerésében is ahhoz, hogy gazdagabb élmények és tudás válhasson feldolgozhatókká. Mindemellett a megfogalmazott „utat tör” gondolati szál azt is jelzi számunkra, hogy a vizsgálat tapasztalatait a válaszadókkal közösen feldolgozva érdemes kitérni a pedagógusok célzott szerepére a tehetséggondozásban, hiszen ha csak várnák, hogy „utat törjön” magától, úgy elmaradhat a tényleges megmutatkozás. A tehetséggondozás témájában tehát a hallgatói elgondolásokban érdemes mindezeket is egyeztetni, a saját szakmai szerepük tudatosításával együtt.

A tehetséges személyiség erőforrásai és nehézségei – a pedagógusi kapcsolódás körvonalazásához

Következő kérdésben arra kértük a hallgatókat, hogy nevezzék meg a tehetséges személyiség általuk jellemzőnek vélt három erőforrását és nehézségét. A válaszok jellegzetes példái a szakok tükrében a 3. táblázatban olvashatók.

A hallgatók által megjelölt erőforrások között megjelennek szaktól független jellegzetességek, ismétlődően többek között a kíváncsiság és a kitartás, amelyek a tehetségről szóló szakirodalmak is rendre megerősítenek: a világ felfedezése irányában való befogadásnak, a feladatok iránti elköteleződésnek fontos meghatározói mindezek a tehetségek világában. Érezhető a belső hajtóerő, a lelkesedés öröme megjelenése, amelyek szintén életkortól függetlenül közvetlenül kapcsolódnak a tehetséges személyiség jellemzőihez.

3. táblázat: A tehetséges személyiség erőforrásai és nehézségei a hallgatói válaszok tendenciái alapján
(forrás: a Szerző)

Szemponatok	Csecsemő- és kisgyermeknevelő	Óvodapedagógus	Tanító
Erőforrások	kíváncsiság, nyitottság kitartás, türelem belső motiváció, „élvezi csinálni” kreativitás egyéniség	lelkesezés, kíváncsiság „figyelőképeség” kitartás, önfegyelem önbizalom, önállóságra törekvés motiváció, öröm élénk fantázia, alkotó gondolkodás	kíváncsiság kitartás, akarat, elmélyülés hit, remény belső motiváció, célok legjobb megvalósítására törekvés
Nehézségek	érzékenység, ingerlékenység türelmetlenség tökéletességre törekvés, túlterheltség elkülönültség, zárkózottság félelem	érzelmi instabilitás, túlérzékenység, érzelmi intenzitás érzelmi és motivációs hullámok, türelmetlenség monotóniát nehezen viseli perfekcionizmus megfelelési vágy elszigetelődés, különcség szorongás, félelem a kudarctól	meg nem értettség kritikára való érzékenység önbizalomhiány perfekcionizmus, maximalizmus magány, kiközösítés teljesítményszorongás

A szakok sajátos válaszai mentén különleges a válaszok között a legkisebb gyermekekkel foglalkozók körében megfogalmazott „élvezi csinálni” és a kreativitás, valamint az egyéniség megmutatkozásának jelzései. Úgy érződik, hogy a leendő csecsemő- és kisgyermeknevelők ráhangolódása a gyermekek belső megéléseire és egyedi élményvilágukra már korai életszakaszban is megmutatkozik, mindez pedig bizonyosan segítségül fog szolgálni a kibontakozás útján. Óvodapedagógus hallgatók válaszait követve sajátos pontként fogalmazódik meg a képzelet, az „alkotó gondolkodás”, amit ismét illeszkedő jegynek tekinthetünk az életkor vonatkozásában. Tanító szakos hallgatók válaszaiban a kisiskoláskorhoz szintén illeszkedő, célok mentén való előrehaladás, s ezáltal a teljesítőképeség gondolata mellett a hit, a remény mint további célok irányában való kitartás és ahhoz lelki erőforrások gyűjtése is megjelenik. Mindezek összekapcsolódnak az életszakasz teljesít-

ményhelyzetekben mutatózó érintettségével, amely feladatokban való megmértetés sa-
jatos lelki élményt jelent a tehetséggonozás szempontjából is.

A tehetség személyiség nehézségei kapcsán ugyancsak kifejeződnék a szaknak meg-
felelő életkorra hangolt válaszok, pl. kisebb életkorokban a türelmetlenség, kisiskolá-
soknál a teljesítményszorongás, ám ezeken túl életkortól függetlenül rendre visszatér a
társas kapcsolatokban megmutatózó magány, a félelem és a perfekcionizmus megjelö-
lése. Bizonyos, hogy a tehetség személyiségnek olyan pedagógusra volna szüksége, aki
érti és érzi az ő világát, rezdüléseit, azokhoz illeszkedő, segítő kapcsolódással kísér. Na-
gyobb életkorban a társas kapcsolatrendszerben kifejeződő további sajátosságok, akár
beavatkozást igénylő problémák is megjelenhetnek (pl. kiközösítés, önbizalomhiány),
amelyek kapcsán nagyon jó, hogy a hallgatók számolnak mindezekkel, egyúttal a képzésük
során e témákról is fontos egyeztetni és eszközt nyújtani a problémakörök hatékony
pedagógusi segítségével.

A hit szerepe a legjobb képességek kibontakoztatásában

Kérdőíves vizsgálatunk során megszólítottuk a kitöltőket ahhoz kapcsolódóan is, hogy
fogalmazzák meg, a rálátásuk mentén a hit ereje hogyan tud segíteni egy tehetség sze-
mélyiség számára a kibontakozásban (4. táblázat). A válaszokban megmutatózó érté-
keket összegeze-ve, a szakok bontásában a következő tendenciák mutatkoznak:

4. táblázat. A hit szerepéhez kapcsolódó hallgatói válaszok tendenciái (forrás: a Szerző)

Csecsemő- és kisgyermeknevelő	Óvodapedagógus	Tanító
ajándék	egyéni talentumokra, kapott értékekre rátalálás, ajándék	megállni és elmélyülni
biztonság, megkapaszkodás	kitartás, belső rend, stabilitás biztonság, lelki egyensúly hála, alázat	célok irányában kitartás lelki támasz
önbizalom és mások szolgálata	önbizalom és másokban való bizalom	bizalom és lelki erő önbizalom, kitartás és közösségerősítés, mások szolgálata

E tendenciákhoz kapcsolódó néhány gondolat a szakok tükrében még teljesebben kife-
jezi a megjelölés árnyalatait.

Csecsemő- és kisgyermeknevelő hallgatók főbb gondolatai:

*„A hittel élő ember felismeri, hogy a tehetség ajándék, ami hasznosíthat, és tudja, hogy a tehetség
nemcsak sikerre, hanem mások szolgálatára is van.”*

„A hit egyfajta biztonságot nyújt, amibe lehet kapaszkodni, erőt meríteni a nehezebb időszakokban.”

Óvodapedagógus hallgatók főbb gondolatai:

„Hit által erősödik az empátia, és az a szemlélet, hogy minden gyermek értékes és egyedi ajándék.”

„Abban segít, hogy megtapasztalják az értékeiket, amiket kaptak.”

„A hála olyan érzelmi állapotot teremt, ahol a gyermekek bátran felfedezhetik és kifejezhetik legjobb képességeiket.”

„A hittel kísért biztonság bizalmat adó, ahol rátalálhat az egyén a táltumaira.”

„A hit által megélt stabilitás, belső rend és Istentől eredő segítség, mint lelki támasz hozzájárul a kibontakozást segítő lelki egyensúlyhoz.”

„A hitbeli érintődés egyfajta lelki biztonságot és belső stabilitást ad a gyermeknek. Hálára és alázatra is tanít, ami segít a tehetséges személy egészséges kibontakozásában.”

Tanító hallgatók főbb gondolatai:

„A hit segítségével a diákok jobban meg tudják élni a tanítvány szerepét és Isten útján haladnak, bibliai gondolatok követésével.”

„A hit lélekben megerősít, önbizalmat ad, a bibliai értékekkel a nehézségek is leküzdhetők.”

„Ha a bizalom és a hit kialakul a gyermekben, akkor hinni fog abban, hogy meg tudja csinálni, elérni a célját.” „A hit bizalmat és erőt ad, bízóerővé válik a közösségnek is.”

„Segíthet abban, hogy a gyermek bízzon önmagában és a tehetségében, és így kitartani tudjon annak irányában.” „Segít megállni, elmélyülni, át tudom adni a terhet, ami segít koncentrálni.”

„A hit segíthet abban, hogy a tehetséges gyermek önmagát ne csupán a teljesítménye alapján értékelje, hanem mint egy értékes személyiséget, aki adottságait mások szolgálatába állítja.”

A hit tehetségsegítő szerepéhez kapcsolódóan az érkezett válaszok alapjaiban hordozzák intézményünk szellemiségét: a képességekre mint kapott kegyelmi ajándékokra való figyelem teljesebbé formálja a pedagógusok szerepét a kibontakoztatásban. Ezt megerősíti a biztonság, a hála, az alázat megélése, a lelki erőforrást betöltő és meggazdagító bibliai értékek és példák személyes átgondolása.

A társak szerepe a tehetséggondozásban a hallgatók válaszaiban rendre megjelenik: kisgyermekkorhoz kapcsolódóan az érzelmi biztonság, a megkapaszkodás oldaláról kerül hangsúlyba, ám egyúttal megjelenik a „mások szolgálatára” való utalás, a másokban való bizalom értékével pedig további életkorok számára is fontos megjelölést kap. Mindez a pedagógusképzés irányában kifejezi a pedagógusok közösségformáló szerepéhez kapcsolódóan a hallgatók tudatosságának és eszköztárának megerősítéséhez kapcsolódó üzenetet, s a hit mint minőségi lelki élmény támaszával gazdagítva mindez további bibliai értékekkel, tanulságokkal fontos, hogy kiteljesedhessen.

Tehetségsegítő pedagógusi tevékenységek

A vizsgálat kérdései között a személyiségbeli és belső lelki élményekhez kapcsolódó kérdéseken túl a pedagógusi szerep további sajátosságai is érintésre kerültek. Az 5. táblázatban a tehetséggondozó pedagógusi eszköztárból, valamint az ezek által átadandó lelki élmények megfogalmazásaiból láthatóak jellegzetes tendenciák a hallgatói csoportok bontásában:

5. táblázat. *A tehetségsegítő pedagógus szerepéhez kapcsolódó hallgatói válaszok tendenciái (forrás: a Szerző)*

Csecsemő- és kisgyermeknevelő	Óvodapedagógus	Tanító
játék, zene, rajz	kézműves tevékenységek	kézműveskedés
megfigyelés	művészetek, mese	sport
szülőkkel való	zenei és ritmusos játék	projektek
együttműködés	természet felfedezése, mozgás	versenyek, szakkörök
biztonságélmény	biztonságélmény, „belső képek”	lelki beszélgetés
szabad felfedezés	dicséret, pozitív megerősítés	felismerni és bátorítani az
	észrevenni és bátorítani	erőségekben
erőségekre irányuló	érdeklődés mentén lehetőség	érdeklődés támogatása
figyelem	nyújtása, differenciálás	

A válaszok tendenciáiból kiolvasható, hogy valóban meghatározó körvonalazások formálódnak a hallgatók rálátása alapján a tehetséggondozó pedagógusi hivatás kapcsán mind a tevékenységeinek keretei, mind mögöttes lelki meghatározói vonatkozásában. Fontos és valóban értéket jelent a kisgyermekkori kibontakoztatás során a szülőkkel való kapcsolódás megvalósulása, valamint minden megkérdezett szak számára a gyermek érdeklődése mentén való, az ő erősségeire irányuló támaszkodás, a biztonságélmény megtámogatásával együtt.

Ennek lehetséges kereteként elsősorban az életkori sajátosságokra is hangoltan a kézműves, egyedi alkotást, produktumot megsegítő tevékenységek nagyban kiemelkednek, még kisiskolások számára is jelentős szerepe van ennek. Ugyancsak szerepet kap a szabad felfedezés, a mozgás és a ritmus, a mese, a zene csatornája, amelyek kisgyermekkorban fontos segítséget jelentenek a tehetségek megmutatkozásához. Mindezekkel párhuzamosan a válaszok kitérnek a „belső képek”, vagyis az elmélyülés által a képzelet fontosságára, hiszen a felfedezések, kipróbálások, a zene, a mesék mind elmélyülésre is biztatnak, s az általuk születő egyéni belső képek és élmények tovább gazdagítják a gyermekek látásmódját, új összefüggésekre találását, kreativitását, amelyek mind meghatározói a tehetséges személyiség kibontakozásának. Az életkor növekedésével az egyre komplexebb tevékenységek is megfogalmazásra kerültek, pl. projektek, szakkörök,

versenyek mint a tehetséggondozás terei, amelyeket több válaszban is fontos mozzanatként tesz teljesebbé a lelki beszélgetések szerepe, megnevezése. Mindezek a belső képekkel és további lelki élményekkel való tudatos átgondolást is nagyban megsegítik, hozzájárulva a személyben rejlő további értékek feltárulásához.

A hallgatók válaszai mentén értéként tekinthetünk e lelki tartalmak tudatos megfogalmazására, hiszen enélkül a tehetséggondozás nem is válhatna teljessé. Mindemellett sajátos tendenciaként látható, hogy nem jelent meg a válaszokban a logika szerepe, amelynek ugyancsak fontos lehetőségei mutatkozhatnak meg már kisgyermekkorban (Kissné Zsámboki, 2018). Így kutatási eredményeink rávilágítanak ennek terén is arra, hogy a pedagógusképzésben tudatosítsuk hallgatóink számára a témaszál irányát, és tovább gazdagítsuk a hallgatók tehetségsegítő eszköztárát és készségeit. Mindezen gondolatok mentén az egyes szakokhoz kapcsolódóan néhány jellegzetes válasz a hallgatók megfogalmazásában is kiemeli a tendenciákat:

Csecsemő- és kisgyermeknevelő hallgatók főbb gondolatai:

„Az egyik legfontosabb feladatom, hogy olyan szeretetteljes, biztonságos légkört teremtsék, ahol a gyermek szabadon felfedezhet és kipróbálhatja a készségeit.”

„A gyermekek minél többféle tevékenységgel ismertetném meg, odafigyelnék az erősségeikre.”

„Kisgyermeknevelőként abban látom a segítői szerepem, hogy az érzelmi alapokat megerősítsem. Ebben a korban még nem biztos, hogy felismerjük, hogy kibontakozik a tehetség, de ahhoz, hogy egy nap ez megtörténjen, fontos szerepem van.”

Óvodapedagógus hallgatók főbb gondolatai:

„Az óvodapedagógus támogató, biztonságos környezetet fontos teremtsen, ahol a gyermek bátran próbálkozhat. Fontos észrevenni az egyéni erősségeket és hogy miben rejlik öröme a gyermekeknek, és bátorítani, olyan tevékenységeket kínálni, amiben fejlődhetnek.”

„Óvodapedagógusként fontos meleg légkört adni és minden gyermeket önmagához mérni, hiszen így a saját lelki erejére építve bontakozhat ki.” „Szerintem az az én feladatom, hogy minden gyermekben meglássam az értéket és segítsek fejleszteni, gyarapítani. Ehhez biztonságos és szeretetteljes légkört teremtsék, hogy minden gyermek önmaga lehessen, megélhesse a különlegességét, merjen próbálkozni, és örömforrás legyen a tehetség.”

„Óvodapedagógusként az segít, ha lehetőséget ad és támogat, figyel, és nem irányít. Építsen az érdeklődésre, és ahhoz adjon pozitív megerősítést. Legjobban a bizalom és a bátorítás segít.”

Tanító hallgatók főbb gondolatai:

„A tanító legfontosabb feladata, hogy felfedezze a gyermekben rejlő adottságokat, és segítsen kibontakoztatni azokat, hogy saját tempóban fejlődhesen minden gyermek.”

„Felismerni és bátorítani a tanulókat az egyéni erősségeik kibontakoztatásában. Tanítóként én is segíthetem az önmagukban való hitük kialakulását.”

„A tanító sokféle területhez tartozó tantárgyat tanít, így nagyobb rálátása lehet arra, hogy melyik gyermek mi iránt érdeklődik. Amiben kiemelkedő, abban támogatjuk és erősítőnőzhetjük, hogy tovább is fejlődhessen.”

Megvitatás

Jelen tanulmány a Károli Gáspár Református Egyetem Pedagógiai Karának tehetséggondozáshoz kapcsolódó elkötelezett szellemisége mentén a hallgatók körében végzett kérdőíves vizsgálat eredményeire építve törekszik jellegzetes tendenciák megragadására, valamint a pedagógusképzés vonatkozásában erősségek megtámogatására és a hallgatók felkészítésének további gazdagításához a válaszok mentén visszajelzésre. A kutatás résztemái vonatkoznak a tehetséges személyiség erőforrásaira és nehézségeire, a hit szerepére a képességek kibontakoztatásában, valamint mindezekhez is kapcsolódóan a tehetséggondozó pedagógus személyiségének és pedagógiai eszköztárának sajátosságait, segítő szerepét törekszenek megragadni a válaszadók gondolatai alapján.

A kutatásban részt vett csecsemő- és kisgyermeknevelő, óvodapedagógus, valamint tanító szakos nappali munkarendű hallgatók válasza több vonatkozásban leképezi a tehetséggondozáshoz kapcsolódó szakirodalom üzeneteit, egyúttal megragadhatók tendenciák a szakhoz illeszkedő életkorú gyermekek specifikumaival. Többek között megerősíthető a kisgyermekkor érintettségéhez kapcsolódóan az érzelmi bázis, a biztonságélmény szerepe, és további életkorokban is a lelki erőforrások jelentősége, mindezek kapcsán is a hit értékeinek és lélekben való további támaszkodó szerepének fontossága a képességek kibontakoztatásában. Mindehhez olyan pedagógus kísérése szükséges, aki a gyermekek életkorához igazodó és személyiségére hangolt módon, illeszkedő keretet, eszközt és megsegítést nyújt. A hallgatói válaszokban kifejeződik ennek szakhoz kapcsolódása, ám többek között az érzelmi és a társas világ támogatása mindannyiuk gondolataiban tudatos szempontként jelenik meg. Ugyancsak megmutatkozik a tehetségfogalomkör legfőbb pilléreihez igazodó kreativitási és motivációs szempontok megfogalmazása az értelmi-gondolkodási meghatározókon túl. A válaszok tendenciáiból érezhető továbbá, hogy egyes gondolatkörök még megerősíthetők a pedagógusképzés során: a tehetséggondozás ugyancsak kisgyermekkorban érintett, logikai területen megmutatkozó szerepe még kevésbé jelent meg a válaszokban.

Összességében bízunk abban, hogy a pedagógushallgatók körében a témaszálak tudatosításával és a témára való komplex rálátásuk segítségével a pályájukra lépve hatékony segítőivé tudnak válni a legjobb képességek kibontakoztatásának, s ehhez személyiségük, tudásuk és gyakorlati eszköztáruk egyaránt érték-ként járulhat hozzá. „A jóakarát, a lel-

kesedés, és a bátorság, hogy a különleges gyerekek kedvéért el lehet és kell hagyni a megszokott pedagógiai ösvényeket, sokszor többet segít, mint bármely tanulási program.” (Kissné Zsámboki, 2018, 161.)

Korlátozások

Jelen kutatás a Károli Gáspár Református Egyetem Pedagógiai Karának csecsemő- és kisgyermeknevelő, óvodapedagógus és tanító alapképzési szakon tanuló hallgatói körében törekedett elgondolásaikat, tapasztalataikat megvizsgálni, kiemelten a tehetséggondozó pedagógus személye és eszköztára vonatkozásában. A kérdőíves kutatás témaszámainak egymásra épülését követve a fogalomkör megragadásától a pedagógusi segítség szempontjainak tudatosításáig érintésre kerültek kérdések, bevonva az intézmény hitéleti elköteleződését és ennek szerepét is a tehetséggondozásban. E témaszál egyúttal további kutatások lehetőségét is jelzi, hiszen korlátozottabbak mind a kapcsolódó szakirodalmi kifejtések, mind a kérdéskör megvizsgáláshoz illeszkedő eszközök köre, mégis, jelen kutatás a kérdéskör tudatos érintésével is törekedett hozzájárulni annak fontosságához.

Konklúziók

Jelen kutatás megerősítést nyújt abban, hogy a tehetség és a tehetséggondozás fogalomköreihez kapcsolódóan számos különböző megközelítést, modellt ismerünk, mindeközben gyakorlati vonatkozásban jelentősen meghatározóak a célcsoport életkori sajátosságai is. Pedagógusképző intézményként ezen árnyalatok a képzéseknek mind elméleti ismereteket gazdagító, mind gyakorlati készségeket fejlesztő részleteiben kifejeződnek.

A kutatás célja a pedagógusképzésben, kiemelten csecsemő- és kisgyermeknevelő, óvodapedagógus, valamint tanító alapképzési szakokon részt vevő hallgatók tapasztalatainak feltárása, válaszaikon keresztül a szakjuk mentén az adott gyermeki életkori szakaszhoz illeszkedő tehetségsegítő tendenciák ragadhatók meg. Kiemelt meghatározóként tekintve a hit szerepére, a kutatás megerősíti fontosságát a tehetséggondozásban, a legjobb képességek kibontakoztatásában. Bízunk abban, hogy a megvizsgált kérdéskörök által a hallgatók tudatossága a tehetségek kísérésében fokozódhat, a hivatásuk további szakaszaiban is hasznosíthatják mindezt saját tehetségsegítő tevékenységeik során.

Köszönetnyilvánítás

Jelen tanulmány a Tehetség-hit-minőség kutatócsoport kutatásának keretében készült el a *Tehetséggondozás és minőségbiztosítás új környezetben* című, 40606T800 témaszámon

támogatott belső projekt vállalásaként, melyet a Károli Gáspár Református Egyetem tudományos projektek támogatására kiírt „Kutatási Projektek Támogatása 2025-2026” pályázati konstrukció keretében finanszírozott.

Irodalom

- Bodnár, G. & Mező, F. (szerk.)(2024). *Tehetséggondozás a felsőoktatásban*. Debrecen: Magyar Tehetséggondozó Társaság.
- Buda, M. (2004). *Óriás leszel? – A tehetséges gyermek*. Dinasztia Tankönyvkiadó, Budapest.
- Csikszentmihályi, M., Rathunde, K. & Whalen, S. (2010). *Tehetséges gyerekek. Flow az iskolában*. Nyitott Könyvműhely, Budapest.
- Dávid, M. és Polonkai, M. (2019). A tehetségfejlesztő szakemberek szerepei, együttműködésük és fejlesztése. In Szabó, Zs. (szerk.). *A tehetség kézikönyve*. Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, Budapest. 635–650.
- Freeman, J. (2015). *A tehetség ajándéka. Mi lesz a tehetséges gyermekből felnőttként?* Animula Kiadó, Budapest.
- Harmatiné Olajos, T. (2011). *Tehetség és szocioemocionális fejlődés*. Didakt Kiadó, Debrecen.
- Herskovits, M. (2013). Elméleti alapok a tehetségről. In Herskovits, M. és Ritoók, M. (szerk.). *Tehetségek vonzásában*. Felsőoktatási Tanácsadás Egyesület, Budapest. 66–79.
- Kádár, P. (2020). Hozzájárulás a tehetség fogalmának értelmezéséhez. *Magyar Református Nevelés* 20(2): 5–10.
- Kalkman, B., De Kool, R. & Roeleveld, E. (2012). *A keresztyén pedagógia esszenciája*. Református Pedagógiai Intézet, OGO, Driestar Educatief.
- Kissné Zsámboki R. (2018). Az iskoláskor előtti tehetséggondozás helyzetképe és a tehetségigéretnek nyomunkövetésének lehetősége az óvoda-iskola átmenetben. In Hanák, Zs. (szerk.). *Az iskolai sikeresség pedagógiai-pszichológiai háttere: az MTA MAB Neveléstudományi Szakbizottsága által szervezett, azonos című konferencia és az előadásokhoz kapcsolódó tudományos műhelyeket bemutató tanulmánykötet*. Líceum Kiadó, Sopron. 147–162.
- Mező F. (2012) (Szerk.). *Tehetségkoordinátorok kézikönyve*. K+F Stúdió Kft., Debrecen.
- Mező K. (2023a). Inspirációval a kreativitásért. *Katedra: A Szlovákiai Magyar Pedagógusok és Szülők Lapja (Dunajská Streda)* 31(4), 9-11.
- Mező K. (2023b). A kreativitást ösztönző inspiráció. In Gesztelyi, H; & Kis, G.(szerk.) *A komplex művészeti nevelés módszertani lehetőségei* (pp. 11-22). Hajdúböszörmény, Didakt.
- Mező, K. (2021). Tehetségigéret azonosítása és fejlesztése az óvodában. In: Benda, Luca (szerk.) *Egyéni fejlesztés, személyre szabott nevelés* (pp. 1-27). Budapest, Raabe Kiadó.

- Szabó L. (2019). Hitünk megerősítése hétköznapijainkban. In Baráth, B. L., Fekete, K. & Kis, K. (szerk.). *Ösztönző lelkiesség. Tanulmányok Bodó Sára 60. születésnapja alkalmából.* Debreceni Református Hittudományi Egyetem, Debrecen. 239–250.
- Tóth, L. (1998). *A tehetségesek tanítása.* Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen.
- Vajda, Zs. (2014). *A gyermek pszichológiai fejlődése.* Saxum Kiadó, Budapest.